

4. Lebiodushkina, Olha (2008), "Our new Gothic", *Druzhba narodiv, Our new gothic*, № 11.
5. Gothic tradition in Russian literature (2008), [Goticheskaiia traditsiia v russkoi literature], RGGU, Moskow, Russia.
6. Khapaeva, D. (2008), *Gothic Society: Morphology nightmare* [Goticheskoe obshchestvo: morfologiia koshmara], *Novoe literaturnoe obozreniie*, Moskow, Russia.
7. Bayer-Berenbaum, L. (2008). In *The Gothic Imagination: Expansion in Gothic Literature and Art.*, Rutherford: Fairleigh Dickinson University Press, London, UK, pp. 131–142
8. Birkhead, Edith (1921). *The Tale of Terror: A Study of the Gothic Romance*, available at: http://www.gramotey.com/?open_file=1195196473.9 (access December 5th, 2014).
9. Drake, Nathan (1817) *A History of the Manners, Customs and Amusements, Superstitions, Poetry and Elegant Literature of his Age*, 2 vol. London, UK.
10. Montague, Summers Augustus (1926). *The History of Witchcraft and Demonology*, available at: <http://darkbooks.org/pp.php?v=501612699> (access December 5th, 2014).
11. Montague, Summers Augustus (1927) *The Geography of Witchcraft*, available at: <http://www.ranker.com/pics/N228082/geography-of-witchcraft-books-photo-2> (access December 5th, 2014).
12. Montague, Summers Augustus (1931) *The Supernatural Omnibus*, available at: <http://fantlab.ru/work606273> (access December 5th, 2014).
13. Phelps, William (1893). *The Beginnings of the English Romantic Movement: A Study in Eighteenth Century Literature*, available at: <http://bookre.org/reader?file=1212480&pg=10> (access December 5th, 2014).
14. Punter, D. (1980). *The Literature of Terror: A History of Gothic Fiction from 1765 to the Present Day. Vol.1: The Gothic Tradition* – London ; New York, UK, USA.
15. Watts-Dunton, Theodore (1903). *The Renaissance of Wonder* available at: <http://www.blackmask.com> (access December 5th, 2014).

УДК 821.161.2 : 82 – 311.6 : 371.3

ВИВЧЕННЯ ПОВІСТІ ОКСАНИ ІВАНЕНКО «ДРУКАР КНИЖОК НЕБАЧЕНИХ» У ШКОЛІ

Слижук О.А., доцент

Запорізький національний університет, вул. Жуковського, 66, м. Запоріжжя, Україна

jarslav-slyzhuk@rambler.ru

У статті розкриваються основні етапи вивчення в 6-му класі за новою шкільною програмою з української літератури історико-біографічної повісті про Івана Федорова "Друкар книжок небачених" Оксани Іваненко. Стаття присвячена окресленню загальної концепції вивчення цієї теми в школі у взаємозв'язку з життєвим шляхом письменниці, висвітленням естетичних поглядів автора, історії виникнення задуму твору та його реалізації в тогочасних суспільних умовах, аналізу образу головного героя та загалом ідейно-художнього змісту повісті.

Ключові слова: літературна освіта, історико-біографічна повість, історична основа твору, жанр, композиція.

ИЗУЧЕНИЕ ПОВЕСТИ ОКСАНЫ ИВАНЕНКО «ПЕЧАТНИК КНИГ НЕВИДАННЫХ» В ШКОЛЕ

Сльжук О.А.

*Запорожский национальный университет,
ул. Жуковского, 66, г. Запорожье, Украина*

В статье раскрываются основные этапы изучения в 6-м классе в рамках новой школьной программы по украинской литературе историко-биографической повести об Иване Федорове "Печатник книг невиданных" Оксаны Иваненко. Статья посвящена рассмотрению общей концепции изучения этой темы в школе во взаимосвязи с жизненным путём писательницы, освещению эстетических взглядов

автора, истории возникновения замысла произведения и его реализации в общественных условиях того периода развития истории литературы, анализу образа главного героя и в целом идейно-художественного содержания повести.

Ключевые слова: литературное образование, историко-биографическая повесть, историческая основа произведения, жанр, композиция.

STUDY OF STORIES BY OKSANA IVANENKO «PRINTER OF BOOKS UNSEEN» IN SCHOOL

Slyzhuk O.A.

Zaporizhzhya National University, Zhykovsky str., 66, Zaporizhzhya, Ukraine

From 2013 pupils are studying Ukrainian literature on the new program feature is the introduction of contemporary literature for children and writers who are considered classics of children's literature, but not previously studied in school.

These writers belong Oksana Ivanenko. In the 6th form study provided the theme: "Oksana Ivanenko. "Printer books unseen." Brief writer. The story of the beginning of printing in Ukraine, printing business associates that overcome barriers to popularize books were available to ordinary people. The tragic fate I.Fedorova, which sued posthumous fame. Role epigraph to work. Historical basis of the work, its genre and compositional features. Book value of human life. "

Given the novelty of the topic in the school curriculum, virtually no fundamental methodological development lessons are devoted to it. The purpose of the article is to examine the system classes study the story-essay Oksana Ivanenko "Printer books unseen" in the 6th form secondary school.

First lesson – a continuation of the card writer, fairy tales and stories which pupils have read in primary school. So remember the facts biographies of Oksana Ivanenko, combining the story the teacher of heuristic conversation.

We understand that the author addresses the theme of the book, pershodrukarstva was not accidental, because the family Ivanenko dominating cult books, education for all. Oksana Dmytrivna remembered that every summer he and his brother Dmitri were taken in order to make the family library, but entries were read books that forgot about his plan.

The second lesson is devoted to the consideration of the tragic fate of Ivan Fedorov, who sued posthumous fame. At home, students read the story "Printer books unseen." Several sixth graders received a creative task – about Ivan Fedorov as a historical figure.

The third lesson is devoted to genre and compositional features of the story.

Tracing the development of the plot and artistic features work Oksana Ivanenko "Printer books unseen" can be clearly identified its average shape, division into small sections, laconic narrative and emotion, language, understandable for junior and middle school age (appeal to the reader, instructive aphorisms, shaped parts). Therefore, this genre-historical and biographical essay fictionalized tale for children.

The study of this subject in the school curriculum is quite appropriate and interesting for pupils forms 6.

Key words: literary education, historical and biographical novel, the historical basis of the work, genre, composition.

Із 2013 р. школярі вивчають українську літературу за новою програмою, особливістю якої є введення творів сучасної літератури для дітей та творчості письменників, які вважаються класиками дитячої літератури, але раніше не вивчалися у школі. До таких письменників належить і О. Іваненко.

Проза О. Іваненко цікавила багатьох дослідників і письменників. Серед них вирізняються праці І. Братуся, О. Галича, О. Дацюка, Н. Забіли, С. Іванюка, В. Костюченка, Н. Круткової, Б. Мельничука, В. Нестайка, А. Подолинного, І. Ходорківського, Ю. Ярмиша та ін.

Нова шкільна програма з української літератури передбачає ознайомлення з повістю О.Д. Іваненко “Друкар книжок небачених” у 6-му класі. Тема в програмі означена так: «“Оксана Іваненко. “Друкар книжок небачених”. Стисло про письменницю. Повість про початок книгодрукування в Україні, сподвижників друкарської справи, що долали перешкоди на шляху до популяризації книги, її доступності для звичайних людей. Трагічна доля І. Федорова, якому судилася посмертна слава. Роль епіграфа до твору. Історична основа твору, його жанрові та композиційні особливості. Значення книги в житті людини”» [11].

Зважаючи на новизну теми в шкільній програмі, практично відсутні ґрунтовні методичні розробки уроків, присвячені їй.

Мета статті – розглянути систему уроків вивчення повісті-есе О. Іваненко “Друкар книжок небачених” у 6-му класі загальноосвітньої школи.

Перший урок – це продовження знайомства з письменницею, казки та оповідання якої учні вже читали в початкових класах. Тому згадаємо про факти біографії О. Іваненко, поєднавши розповідь учителя з евристичною бесідою.

Оксана Дмитрівна Іваненко народилася 13 квітня 1906 р. в Полтаві в сім’ї інтелігентів. Її батько був редактором газети, мати працювала вчителькою. Культ художнього слова, книги панував у родині Іваненків. Усе життя Оксана Дмитрівна цікавилася наукою. Навіть більшість її казок – результат копіткої праці письменника і вченого. Про неї можна сказати, що вона відкривала минуле століття і завершила його, проживши 91 рік. У шість років Оксана видає власний рукописний журнал “Гриб”, куди вміщує і свою першу казку. Письменниця згадувала: „Писати я почала дуже рано, як тільки вивчилася читати, а читала я з чотирьох років... На щастя, вдома ніхто не звертав уваги, що крім ігор „у ляльки”, я дуже любила писати повісті. Псувала на своє писання безліч паперу, ...і в шість років вирішила видавати свій журнал. Він називався “Гриб”. Мій журнал, правда, після кількох номерів “прогорів”... Але я продовжувала писати нескінченні повісті” [10].

Дівчинка змалку мріяла стати вчителькою. Вона дуже добре вчилася в гімназії, багато читала. У шістнадцять років Оксана вступила до Полтавського інституту народної освіти і почала працювати вихователькою дошкільного дитячого будинку. 1930 р. вийшла її перша книжка для дітей “Майка та жабка”.

Нині мало хто знає, що Оксана Іваненко зазнавала утисків у період сталінського терору. Хоча її оминула трагічна доля величезної групи української творчої громадськості, що була репресована, але факти того періоду життя письменниці красномовно свідчать про значні утиски з боку цензури. Саме в період початку творчого злету її звільнили з роботи у видавництві “Молодий більшовик”. Упродовж двох років вона була безробітною, терплячи матеріальні труднощі та моральні приниження. Від неї вимагали здійснити самосуд за те, що ніби вона допомагала батькові в журналістській справі. Ішлося про час до жовтневого перевороту, коли Дмитро Іваненко видавав газету “Полтавський голос” (1907–1915). Справді, він нерідко пропагував на її шпальтах ідеї українофільства, але Оксані Дмитрівні тоді було лише 9 років. За свідченням О. Іваненко, її добрі й чесні наставники по навчанню й аспірантурі професори І.П. Соколянський та О.С. Залужний, терплячи напади сталіністів, були вимушені “каятися” на багатьох зборах. Та, твердо заявляє письменниця, «“каятися” ні в чому я уперто не хотіла. Мене й зняли з роботи» [10].

Із 1947 по 1951 р. Оксана Дмитрівна була головним редактором журналу „Барвінок”. Неперевершеною, головною працею творчого життя Оксани Іваненко є роман “Тарасові шляхи”.

Оксана Іваненко також відома як перекладачка з російської, данської, французької мов. Особливо багато зробила вона для перекладу й популяризації казок Г.Х. Андерсена. 1974 р. за роман “Тарасові шляхи”, а також за повість “Рідні діти” та збірку “Лісові казки” Оксану Дмитрівну Іваненко було нагороджено Республіканською літературною премією імені Лесі Українки. Цей творчий успіх Оксани Дмитрівни був затьмарений великим горем: тяжко захворіла і померла її донечка Валерія, Воля, як ласкаво називали її в сім’ї. Материнське горе не забувається. Але письменниця не впала в розпач, а продовжувала працювати. Випустила у світ доччині твори, сама знаходила розраду у творчості. Незабаром з’явився її новий художньо-біографічний роман “Марія”. 1986 р. творчість

Оксани Дмитрівни Іваненко була належно поцінована найвищою відзнакою в Україні – Державною премією ім. Т.Г. Шевченка.

Оксана Дмитрівна Іваненко залишила цей світ у грудні 1997 р. на 92-ому році життя.

Розуміємо, що звернення письменниці до теми книги, першодрукарства було не випадковим, бо в сім'ї Іваненків панував культ книги. Оксана Дмитрівна згадувала, як щоліта вони з братом Дмитром брались зробити лад у сімейній бібліотеці, але так зачитувались книгами, що забували про свій задум.

Твір, присвячений Володимирі Татарині, чоловікові Оксани Іваненко, який загинув під Києвом у перші дні Великої Вітчизняної війни 1941 р.:

Тобі присвячую оцю нехитру повість
 Про друкаря небачених книжок.
 Книжки – це наша праця, наша совість.
 Цілющої води живий струмок.
 Не знаю досі, де твоя могила,
 Чи ти в боях, чи в катівнях поліг.
 Та я робитиму, поки в руках є сила,
 Усе, що ти в своїм житті не встиг... [6].

У часи, коли О. Іваненко писала книгу про першодрукарство, офіційно вважалось, що цим ремеслом на українських землях займався “московит” Іван Федоров. Саме про нього й написана ця книга. Ця ідея є наскрізною і в есеї А.Зернової “Начало книгопечатания в Москве и на Украине” (1947)Б і повісті І.Баса “Іван Федоров” (1940), і у творі О. Іваненко “Друкар книжок небачених” (1947). І. Братусь вважає, що останньому властиві методологічні й фактичні прорахунки, зумовлені самим станом тодішньої радянської історіографії [1]. Відомо, що проф. І. Огієнко ще 1925 р. дійшов висновку на основі напису на могильній плиті, що російський майстер лише відродив друкарську справу в Україні (“Друкование занедбаное обновил”). Але цим, наголошує І. Огієнко, за допомогою українців І.Федоров здійснив справжній подвиг. Завдяки його зусиллям побачили світ “Євангеліє учительне” (1569, Заблудів), “Апостол”, “Буквар” (1574, Львів), “Біблія” (1581, Острог) тощо. Тому поява повісті О. Іваненко “Друкар книжок небачених” мала свій сенс.

Другий урок присвячений розглядові трагічної долі Івана Федорова, якому судилася посмертна слава. Вдома учні прочитали повість “Друкар книжок небачених”. Кілька шестикласників отримали творче завдання – розповісти про Івана Федорова як історичну постать.

Для цього вчитель порекомендував їм звернутись до таких джерел:

Тимошик М. Українська книжка як об’єкт фальсифікацій / М. Тимошик // Дзеркало тижня. – 2007 – 27 жовтня;

Мицько І. Іван Федоров : життя в еміграції / І. Мицько. – Острог : Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2008. – 132 с.;

Немировский Е.Л. Иван Фёдоров (около 1510–1583) / Е.Л. Немировский ; отв. ред. А.А. Чеканов. – М. : Наука, 1985. – 320 с.

Огієнко І. Історія українського друкарства [Електронний ресурс] / Іван Огієнко // Ізборник Режим доступу : <http://litopys.org.ua/ohdruk/ohd.htm>

Аналіз образу Івана Федорова можна провести, поєднавши розповідь учнів про історичні факти біографії зі спостереженням над текстом повісті.

Іван Федоров народився близько 1525 р. в Москві. До 1553 р. був дияконом у московській церкві Миколи Гостунського.

За текстом повісті, ставши вдівцем, мав вибір: або стати ченцем, або зайнятись книгодрукуванням. Він обрав улюблену його серцю справу. “Давній церковний звичай вимагав, коли помирала жінка у служителя церкви – попа чи диякона, – повинен був той або йти в ченці, або покинути служіння в церкві. Та чим більше слухав Іван вченого старця, тим дужче відчував жадою до життя, праці, знань. Найдужче він любив працю коло книг. З любов’ю і увагою брався він переписувати, робити до них малюнки. Сам опрацьовував їх. Але друкувати книжки! Не переписувати повільно слово за словом, рядок за рядком, сторінку за сторінкою і, може, лише три-чотири сторінки списати за день, а відразу надрукувати їх сотні, тисячі, ще більше... З благоговінням брав він у руки, коли траплялось, друковані книги, завезені з інших країн, розпитував усіх, хто приїздив з інших земель, про друкування. Він ішов широким бадьорим кроком вузькими вуличками Москви, а у вухах лунали слова старця: “«Коли маєш ти хист до чого, плекай його, вирушуй». Може, його хист, його талант саме в цій великій, святій книжковій справі?” [6].

1551 р. московський цар Іван Грозний і Стоглавий Собор, спираючись на думку просвітника Максима Грека, вирішили з метою уникнення помилок у церковних книгах переписувачами запровадити друкування книг на зразок тих, що виходили в Греції, Італії.

Близько 1552 р. в Москві запроваджено друкарський верстат і літери, привезені із західноруських земель, і під керівництвом данського місіонера-протестанта Місінгейма та за допомогою диякона Івана Федорова, його підмайстрів Петра Мстиславця та Маруші Нефедьєва розпочато друкарську справу.

1564 р. вийшла перша книга московського друку за участю Івана Федорова та Петра Мстиславця – “Апостол”. “Це сталося навесні 1564 року, чотиреста років тому. Цей день можна прирівняти до великої перемоги, до найсвітлішого свята всього народу. Іван Федоров подав цареві першу книгу, надруковану в «Печатному домі» «повелінням і коштом» самого царя. Ця книга звалася «Апостол»” [6].

Після смерті московського митрополита Макарія, протектора друкарської справи, почалися конфлікти між конкурентами, переписувачами книг і новозаснованою друкарнею, що переросли у ворожнечу, яка закінчилася вигнанням друкарів із Москви. Іван Федоров і Петро Мстиславець опинилися в Литві.

“Втікачі низько вклонились. Перед ними був один з найбагатших литовських панів, українець родом, вельможний гетьман Ходкевич. <... >

– Отож-бо воно й є, – мовив гетьман. – І гаразд ви, люди добрі, зробили, що сюди напрям узяли. Може, тут, як ніде, і потрібен буде ваш труд для нашого народу, що однієї з вами віри, та мусить віру й мову свою боронити. Друкував книги колись у Празі, а потім і тут доктор Франціск Скорина, та давно він уже помер, і ніхто не продовжує його справи. Книги будуть також нашою зброєю. Кличу я вас до себе, в свій маєток, у Заблудове. Матимете ви там і дах над головою, і хліба кусень, і все, що для вашої роботи потрібно.

Розмова велася в столиці Литви – Вільні, старовинному прекрасному місті. Саме в ці дні відбувався там литовський сейм, і Ходкевич був на ньому. Довідавшись, що він “руський”, як тоді звали не лише росіян, а й українців та білорусів, друкарі вирішили звернутися до нього за порадою – куди податися, і он яка щаслива була їхня зустріч! Незабаром вони опинилися в багатому родовому маєтку Заблудове” [6].

Іван Федоров і Петро Мстиславець закладають друкарню в Заблудові. 1568 р. вийшло “Заблудівське Євангеліє”, пізніше “Псалтир” та “Часословець”. 1570 р. друкування книг у

Заблудові припинилося у зв'язку з хворобою Ходкевича та погіршенням його фінансових справ. 1569 р. Заблудів залишив Мстиславець.

1572 р. Іван Федоров переїжджає до Львова, де з допомогою духівництва, міщан і ремісників закладає нову друкарню. 25 лютого 1573 р. друкар Іван Федоров почав друкувати першу відому нам друковану книгу в Україні – “Апостол”. 15 лютого 1574 р. “Апостол” побачив світ. Того року вийшов також “Буквар”, перший навчальний посібник з граматики старослов'янської мови.

Через деякий час Івана Федорова запрошує до себе князь Костянтин Острозький, і з 1575 р. книгодрукар перебуває в нього на службі з метою видати слов'янську Біблію. Із 1575 по 1576 р. Федоров був управителем Дерманського монастиря поблизу Острога. 1676 р. проводить підготовчі видавничі роботи, бере участь у діяльності вченого гуртка, до якого належали Герасим Смотрицький, Даміян Наливайко, Василь Суразький, які, ймовірно, допомагали Федорову готувати книги до друку. 12 липня 1580 р. в Острозькій друкарні Іван Федоров надрукував “Острозьку біблію”, наклад якої вийшов 12 серпня 1581 р.

1583 р. Федоров повернувся до Львова, заклав нову друкарню, але за браком коштів так і не зміг почати роботи. Щоб віднайти кошти, на замовлення короля Стефана Баторія відливає гармати. Того року князь Острозький на прохання кардинала Птоlemeо Галлі посилає Івана Федорова до Рима для надання допомоги в друкуванні. Тоді ж Федоров побував у Відні, щоб запропонувати австрійському імператору Рудольфу II свій винахід – скорострільну гармату. Великі борги та судові справи з кредиторами підірвали здоров'я Івана Федорова, і 15 грудня 1583 р. він помер. Поховано його на цвинтарі в Онуфріївському монастирі у Львові.

Працюючи з текстом повісті, добираючи цитати, які характеризують образ Івана Федорова, учні дійдуть висновку про художній вимисел письменниці в змалюванні цієї історичної особи, про те, що образ Івана Федорова розкрито через ставлення до книги: мріє зробити книгу, а отже, і знання, доступними для простих людей; прагне стояти на захисті інтересів свого народу: „І це добре зрозумів Іван Федоров своїм глибоким розумом і відчув себе справжнім борцем за свій народ” [5, с. 160]; своїм талантом служити людям: „Не личить мені в оранці та сіянні насіння життя своє коротати. Замість рала в мене ремесло художнє, замість насіння житнього – духовне насіння повинен я по світу розсівати... І всім роздавати духовну їжу” [5, с. 162]; таке життя увіковічне пам'ять про людину. На могилі Івана Федорова його син Іван та учень Гриць поклали плиту з написом: „«Воскресіння із мертвих чекаю. Друкар книг, перед тим небачених. Іван Федорович, друкар Москвитін...». А посеред його знак – кутник і вигін ріки: книги – це ріки, що напувають Всесвіт” [5, с. 171].

Трагізм долі першого друкаря в повісті підкреслюється ще й тим, що він помирав у страшних злиднях. “Та роки, повні тривоги, поневірянь, горіння і невтомної праці, вдалися знаки. Він захворів. Мусив лягти в ліжку... Лихварі, почувши про хворобу друкаря, як шуліки налетіли і описали все майно” [5, с. 171].

Учитель може навести й думку І. Братуся: „Авторка психологізує думки друкаря, простежує зміну зовнішнього вигляду героя і рух його внутрішнього стану. І все ж для духовної повноти І. Федорова бракує розкриття у творі його релігійного світогляду. Адже віра в Бога була одним з основних факторів подвижництва друкаря. Помилується О. Іваненко і в тому, що нібито для острозького видання Біблії «найповніші тексти дістали з Москви», все було навпаки. В ряді випадків художній домисел у повісті не завжди узгоджується з історичною істиною” [1].

Третій урок присвячений жанровим і композиційним особливостям повісті.

Простеживши розвиток сюжету та художні особливості твору О. Іваненко “Друкар книжок небачених”, можна чітко визначити його середню форму, поділ на невеличкі розділи, лаконізм та емоційність оповіді, мову, зрозумілу для дітей молодшого і середнього шкільного віку (звертання до читача, повчальні афоризми, образні деталі). Тому за жанром це – історико-біографічна белетризована есеїстична повість для дітей.

Композиційні особливості повісті полягають у тому, що невеликий за обсягом твір поділений на 11 окремих розділів-есеїв, які послідовно розкривають життєвий шлях головного героя. Кожен розділ має назву.

Ідейно-художній зміст повісті розкривається через наскрізний образ книги. Для головного героя вони – джерело знань для простого народу: „Стопи книг, однаково великих, однаково гарно оправлених в темну шкіру з тисненням, були перед царем. Скільки людей читатиме їх! Не тільки в церквах лежатимуть вони, як колишні рукописні, важкі, дорогі, недоступні для більшості людей, а зможуть їх купити, читати і не такі вже багаті” [5, с.156]; і зброя в боротьбі за національну незалежність: „Це ж бо було в ті часи, коли польські пани хотіли загарбати собі всі українські землі, завести скрізь католицьку віру. Отже, православні книжки – це була велика зброя проти ополячення” [5, с. 160].

Завершується розгляд повісті написанням есе на тему “Значення книг у житті людини”.

Вивчення повісті О. Іваненко “Друкар книжок небачених” сприяє вихованню в учнів любові до книги, до читання, сприяє розвитку їхніх пізнавальних здібностей.

У новій шкільній програмі є й інші твори, які раніше не вивчались у школі. Вони також потребують ретельного наукового аналізу та розробки методичних рекомендацій до їх вивчення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Братусь І. Хто ж першодрукар України? / Іван Братусь // Педагогічні кадри. – 1995. – 8 лютого.
2. Братусь І. Новий погляд на наше педагогічне минуле / І. Братусь, А. Коба // Українське слово. – 1997. – 6 лютого.
3. Братусь І. Життєва концепція молодого вчителя мусить ґрунтуватися на міцній національній основі. Інтерв’ю з Оксаною Іваненко / Іван Братусь // Літературна Україна. – 1997. – 25 грудня.
4. Галич А. Современная художественная документально-биографическая проза (Проблемы развития жанра) : автореф. дисс. на соискание ученой степени канд. филол. наук : 10.01.08 – Теория литературы / А. Галич. – Донецкий государственный университет. – К., 1984. – 23 с.
5. Іваненко О.Д. Три бажання : Казки, оповідання : Для середнього шкільного віку / О.Д. Іваненко. – К. : Веселка, 1986. – 272 с.
6. Іваненко О.Д. Друкар книжок небачених : Повість. [Електронний ресурс] / О.Д. Іваненко // Український освітній портал. – Режим доступу: <http://teacher.in.ua/navchalni-predmeti/ukr-mova-literatura/materiali-do-urokiv/oksana-ivanenko-pov-st-drukar-knizhok-nebachenih.html>
7. Костюченко В. Оксана Іваненко / В. Костюченко // Українська мова та література в школі. – 1986. – № 4. – С. 65–67.
8. Мельничук Б. Випробування істиною. Проблема історичної та художньої правди в українській історико-біографічній літературі (від початків до сьогодення) / Б. Мельниченко. – К. : ВЦ “Академія”, 1996. – 272 с.

9. Огієнко І.І. Історія українського друкарства / І.І. Огієнко. – К. : Либідь, 1994. – 446 с.
10. Слово про Оксану Іваненко. Статті, етюди, есе. Для старшого шкільного віку. – К. : Веселка, 1986. – 118 с.
11. Українська література для 5–9 класів загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою та мовами навчання національних меншин. Програма [Електронний ресурс] / Р.В. Мовчан, К.В. Таранік-Ткачук, М.П. Бондар, О.М. Івасюк, С.А. Кочерга, Л.І. Кавун, О.І. Неживий, Н.В. Михайлова. – Режим доступу:
http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/692/educational_programs/1349869088/

REFERENCES

1. Bratus, I. (1995), “Who is printing pioneer of Ukraine? ”, Pedagogichni kadry. – February 8th.
2. Bratus, I. and Coba, A. (1997), “A new look at our teacher’s past”, Ukrainiske slovo. – February 6th.
3. Bratus, I. (1997), “The life of a young teacher concept was based on a strong national basis. Interview with Oksana Ivanenko ”, Literaturna Ukraina. – December 25th.
4. Galich, A. (1984), “Modern art documentary biographical prose (Problems of development of the genre)“, Thesis abstract for Cand. Sc. (Theory of Literature), 10.01.08, Donetsk State University, Donetsk, Ukraine.
5. Ivanenko, O. (1986), Try bazhannia : Kazky, opovidannia, [Three Wishes: Fairy tales, stories], Veselka, Kyiv, Ukraine.
6. Ivanenko, O. (1986), “Printer books unseen : novella“, Ukrainian educational portal, available at: <http://teacher.in.ua/navchalni-predmeti/ukr-mova-literatura/materiali-do-urokiv/oksan-ivanenko-pov-st-drukar-knizhok-nebachenih.html> (access December 5th, 2014).
7. Kostiuchenko, V. (1986), “Oksana Ivanenko”, Ukrainiska mova ta literatura v shkoli, № 4, pp. 65–67.
8. Melnychuk, B. (1996), Vyprovuvannia istynoiu. Problema istorichnoi ta chudozhnoi pravdy v ukrainskii istoriko-biografichnii literaturi (vid pochatkiv do siohodennia), [The problem of historical and artistic truth in ukrainian historical and biographical literature (from the beginning to the present)], VTs Akademiya, Kyiv, Ukraine.
9. Ohienko, I. (1994), Istoriia ukraiinskoho drukarstva [History of Ukrainian publishing], Lybid, Kyiv, Ukraine.
10. Slovo pro Oksanu Ivanenko. Statti, etiudy, ese. [Word about Oksana Ivanenko. Articles, sketches, essays] (1986), Veselka, Kyiv, Ukraine.
11. “Ukrainian Literature for form 5–9 schools with Ukrainian language and teaching languages of national minorities. Program” (2012) / R. Movchan and K. Taranik-Tkachuk, M. Bondar, O. Ivasjuk, S. Kocherha, L. Kavun, O. Nezhyvyi, N. Mychailova, available at: http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/692/educational_programs/1349869088/ (access December 5th, 2014).

УДК 821.161.2:82 – 24

ТОПОС СТЕПУ В ІСТОРИЧНІЙ ДРАМАТУРГІЇ СПИРИДОНА ЧЕРКАСЕНКА

Стежко С.О., викладач

Державний університет телекомунікацій, вул. Солом'янська, 7, м. Київ, Україна

svitlinka@ukr.net

Здійснено спробу проаналізувати систему бачення топосу степу в історичних драмах Спиридона Черкасенка. Обґрунтовано ідею еволюції образу степу від географічно-ландшафтного до психоемотивного концепту.

Ключові слова: топос степу, історична драма, історіософія степу.